

Dr. Abdoulreza Jamalzadeh²²

SABIJCI ILI MANDAJCI

Uvod

Gnosticizam ili irfan i ezoterijski pravci (batinije) koji dolaze iz grčke riječi gnosa, u značenju spoznaja, nalaze mjesto u nazivlju brojnih učenja i puteva u prvim vijekovima nove ere, čiji su sljedbenici ideje kršćanstva, izuzev učenja Starog zavjeta, izmiješali sa legendama i predajama idolopoklonika istočnog dijela antičke Grčke i nekim filozofskim idejama platonista, pitagorejaca i neoplatonista.

Osnova gnostičkog vjerovanja temelji se na otkrovenju, prosvjetljenju i iluminacionističkoj spoznaji (ešraq) i posebnom vjerovanju stvaranja. Navodi se 27 sljedbi gnostičkog učenja, a najznačajnije su sljedeće:

mandajska, sljedbenici Bazilidisa, Valentina, markijunisti (sljedbenici filozofa Marciona) i bardisanci, a središte svih njih je bilo u Antakiji, Mezopotamiji i Urfu.

Ono što se primjećuje u tradiciji i običajima indijskih sekti, a što u sirijskom ima značenje kao što je arif i znalac, jesu mnoge karakteristike jevreja, kršćana, zoroastrijanaca i glavnih vjerovanja naroda Palestine.

Tri grupe Mandajaca i Sabijaca

1. Grupa arapskih mušrika kod kojih se pojavila promjena u kvalitetu vjerovanja prije pojave Božijeg poslanika Muhammeda, a.s. i koji su postali monoteisti. U Kur'anu časnom se oni nazivaju Sabijcima.

2. Grupa koja je živjela u Haranu pored rijeke Eufrat i kod kojih su vidljivi ostaci religije Grka i Rimljana, opirali su se kršćanstvu i zadržali su se do islamskog razdoblja.

3. Sabijci u Mezopotamiji koji su sebe smatrali sljedbenicima Ivana Krstitelja (Jahjaa) i potomci su Kaldejaca i starih Babilonaca.²³

Historijat Mandajaca ili Sabijaca

U stara vremena narod iz Kenana, Palestine i Egipta, u potrazi za zemljom i plodnim pašnjacima, krenuo je prema Anšanu ili Ilamu na području Sumerije i nastanio se na zelenim obalama Eufrata i Tigrisa, rijeke Arvand, Karun i Karhe i na području sadašnje ravnice

²² Dr. Abdoulreza Jamalzadeh član je Univerzitetskog naučnog vijeća u Iranu i dvadeset godina drži predavanja iz filozofije, logike, kelama i književnosti; napisao je petnaestak knjiga iz različitih oblasti.

²³ Menadžment istraživanja i analiza istraživačke grupe u saradnji sa Novinskom agencijom Islamske Republike, *Migracija Mandajaca u antičkom periodu*, 1365 (1986).

Azadegan. Ovaj narod, koji se tokom cijele svoje povijesti odlučno trudio za opstanak svojih porodica, je našao najpodesniju sredinu za život na jugu Irana.

U periodu dinastije Aškanijan narodi su živjeli u obliku manjih upravnih područja na području Babilona, Ilama, Sarda, Lidija i u području zelenog pojasa u istočnom Mediteranu. Jedan od tih naroda su Mandajci ili, arapski, Mugseli. Starost ovog naroda je bila uzrokom da se oni spominju pod različitim imenima i pod raznovrsnim nazivljem:

a) Golabi, Sabiji, Sabuhi, Sabuni, Sabeani i Sabijci, čije značenje je sinonimno sa riječima čistoća i svetost.

b) Gandajci, Mandajci je najstarije ime sljedbenika ove vjerske sljedbe koji su pod ovim imenom živjeli na prostoru Izraela. Mandajac ima značenje arif ili znalac i poštovani, ali u drevnim predajama mandajcem je nazivana ona osoba koja se u vjerskim poslovima bavila bijelom magijom, znači nije nanosila ozljede drugim osobama.

c) Mugtesile i krstitelji, oni su također tako nazivani zbog konstantne čistoće i želje za pranjem u čistim tekućim vodama i izvorima, a ispravnije ih je zvati arapski narod Mugtesile

d) Nasurijanci, prenosi se da je prilikom širenja kršćanstva ova sljedba požurila u pomoć zatočenim sljedbenicima hazreti Isaa, a.s., i stoga su njih prozvali Nasurijancima ili pomoćnicima. S druge strane, oni sebe nisu smatrali pomagačima Isaa, a.s., nego su sebe zvali pomagačima Jahjaa (Ivana Krstitelja). Danas naziv mandajski nasurijanac znači obrazovanu vjersku osobu vještu u bijeloj magiji. Pripadnici ovog naroda također se nazivaju imenom Sabe, odnosno Sabijci.

Prije pojavljivanja hazreti Musaa, Mandajci su obožavali zvijezde i za svoje vjerske potrebe i želje njima su se obraćali ili ručno napravljenim kipovima. Ali pojavljivanjem hazreti Musaa, a.s., grupa iz mandajskog naroda prihvatila je jevrejsku vjeru i obožavali su Boga kao jednog Stvoritelja. Sa poslanstvom hazreti Isaa, a.s., također na sličan način novi vjerski raskol uništio je vjersko i nacionalno jedinstvo sekte i red Mandajaca. Među njima je došlo do takvih razlika da ih je to primoralo da, u potrazi za novim predjelima, napuste svoja staništa i domovinu. Ovaj put Mandajci su spomenutu zemlju, koja je dobila ime kao zemlja poslanika i redovito je bila suočena sa novom vjerskom i društvenom strukturom, napustili krećući se prema jugu i jugoistoku, i nastanili su se u pojasu Tigrisa i Eufrata na područjima u Mezopotamiji. Nekoliko stoljeća poslije, poslao je Bog najveću zvijezdu na nebu poslanstva hazreti Muhammed, a.s., i desile su se duboke promjene u svim društvima.

U časnom Kur'anu u nekoliko slučajeva se aludira na narod Mandajaca pod novim imenom Sabijci i jedino je spomenuta ova sljedba kao monoteistički narod, čak se ime Sabijaca nalazi pored vjera kao što su kršćanstvo, židovstvo i medžusije (zoroastrijanci). Sabijci su vjerovali u život u čistoći i bezgrešnosti, činjenju ibadeta i istinit govor, čuvanje istinskih vrijednosti i nekoliko drugih dobrih ljudskih odlika i stalno su odabirali svoja staništa pored čistih rijeka i izvora. Čistoća i čišćenje su bili sastavni dio njihovog života. Također su ih nazvali Mugtesile.

Mandajci u antičkom periodu, u vrijeme čišćenjem hazreti Isaa, a.s, koje je obavio Jahjaa (Ivana Krstitelja), prišli su Jahjau (Ivanu Krstitelju) i posredstvom njega spoznali su tajnu tevhida. Napustili su obožavanje zvijezda i kipova.

Fetve iranskog vjerskog lidera o Mandajcima

U fetvama koje je dao ajatullah Hamnei radi boljeg upoznavanja sa ovom vjerskom sljedbom, on je njih ubrojao u sljedbe koje slijede Božije poslanike i koje imaju Knjigu i odobreno je druženje muslimana sa njima. U vezi s ovim postoje dvije njegove fetve:

a) **Pitanje:** Pripadnici kojih vjera se smatraju sljedbenicima Knjige (ehl Kitab) i kakav je postupak i odnos prema Mandajcima?

Odgovor: Pojmom sljedbenika Knjige podrazumijevaju se sve osobe koje su sljedbenici Božije vjere i sebe smatraju ummetom jednog od Božijih poslanika i imaju jednu od nebeskih knjiga, kao što su Židovi, kršćani, zoroastrijanci i, također, Sabijci. Prema našim istraživanjima, oni su sljedbenici Knjige. Prema tome, propis u vezi s njima je isti kao i propis u vezi s drugim sljedbenicima Knjige i nema nikakvih prepreka u druženju sa njima, uz pridržavanje islamskih propisa i morala.

b) **Pitanje:** Velika skupina pod imenom Sabijci živi u Huzistanu i sebe smatraju sljedbenicima poslanika Jahjaa. Kažu da njihova Knjiga postoji kod nas i vjerske osobe vjeruju da su oni Sabijci čije je ime spomenuto u časnom Kur'anu. Molim vas objasnite da li su oni sljedbenici Knjige ili nisu?

Odgovor: Spomenuta grupa za nas podliježe propisu sljedbenika Knjige.

Svete knjige Mandajaca

1. "Ganza" ili "Gand" ili "Sedra roba" , u značenju "Velika knjiga" i počinje sa dvije strane, njen dio sa desne strane odnosi se na svijet stvorenja, dove, legende i drugo, a njen dio sa lijeve strane odnosi se na smrt.

2. "Daraše i Jahja" (Jahjaova predavanja ili Jahjaove predaje) sastoji se od nekoliko dijelova. Ova knjiga također se zove " Sedra i Jahja" i "Raše-ye malakeh" ili " Predaje careva".

3. "Daraše Dansmete" u kojoj se nalazi svjedočanstvo o običajima pranja i obredima kupanja.

4. "Putovanje Damluša" se odnosi na propise astronomije i zvjezdoznanstva.

5. "Elif tarsar šile" ili "Hiljadu i dvanaest pitanja" u kojima se razmatraju odgovori na pitanja i propisi ove vjerske sljedbe.

Sabijci u Kur'anu

Časni Kur'an u tri ajeta donosi ime Sabijac, dva puta u množini Sabiun i Sabein. Prvi put u 62. ajetu sure Al-Baqare kaže:

"One koji su vjerovali, pa i one koji su bili Jevreji, i kršćani, i Sabijci - one koji su u Allaha i onaj svijet vjerovali i dobra djela činili- doista čeka nagrada od Gospodara njihova; ničega se oni neće bojati i ni za čim neće tugovati."

Drugi primjer je u suri Al-Maide, 68. ajet, sa istom rečeničnom konstrukcijom i primjer je u kojem se vidi spominjanje izraza Sabiun umjesto Sabiin, a ime Sabijaca prethodi imenu kršćana,

što je, sa stanovišta povijesnog redoslijeda, također ispravnije, jer je vjerska skupina Sabijaca prethodila Isaovoj vjeri.²⁴

I treći primjer je u suri Hadždž, 17. ajet, u kojem se na sljedeći način spominje ime Sabijaca među ostalim religijama, dodajući i ime međžusija:

"Allah će na Sudnjem danu odvojiti vjernike od Jevreja, Sabijaca, kršćana, poklonika vatre i mnogobožaca. Allah je, zaista, o svemu obaviješten."

Profesor Mohit Tabatabai ove ajete navodi kao uporište da svrsta muslimane, Jevreje, Sabijce i kršćane među one koji vjeruju u Boga, budući svijet i dobra dijela čine i zaslužuju oprost. Prema tome, Jevreji, kršćani i Sabijci jesu sljedbenici tri vjere koji se ubrajaju i spominju kao sljedbenici Knjige.²⁵

Allame Tabatabai u vezi s gornjim ajetom kaže: "U ovom ajetu pitanje imana je ponovljeno i smisao od druge riječi iman, kako se uobičajeno koristi, je suština imana i ovo ponavljanje daje do znanja da se (ellezine amenu) na početku ajeta odnosi na osobe koje posjeduju vanjski iman i pod ovim imenom i na ovoj poziciji su prepoznati. Prema tome, značenje ajeta je sljedeće: 'Ova imena i nazivi koje imate, kao što su vjernici, Jevreji, kršćani, Sabijci, nemaju nikakvu vrijednost kod Boga, niti vas čine dostojnim nagrade, niti vas čine sigurnim od njegove kazne.'²⁶

Običaji i dove, brak i zabrane

Dove i zikr u sabijskom vjerezakonu postoje u mandajskom pismu, koje direktno potječe iz aramejskog i sirijskog pisma i jezika i sačuvano je u svom izvornom obliku, bez promjena. U njima su objašnjeni propisi vjere, monoteizma, stvaranja, ahiret, učenja o životu, obredoslovlje, čistoća, način života poslanika kao što su Adem, Šit, Nuh, Sam, Jahja, dnevne dove, kupanje i ostali vjerski obredi.

Mandajci su održavali subotom obred kupanja u čistoj tekućoj vodi i ovo je jedan od temeljnih dijelova njihove vjere.

U suštini, jedan Mandajac postaje dijelom mandajske zajednice i zvanično je Mandajac kada je kršten. Ovim obredom njegove greške i grijesi, Božijom odredbom, se čiste i odstranjuju.

Krštenje Mandajaca vrši se na način da se svi okupe pored tekuće vode i ljudi se posredstvo sabijanskih svećenika prvi put u vodi krste, znači na početku se uranjaju u vodu a zatim uljem po čelu trljaju i piju nekoliko gutljaja vode, a potom jedu komad svetog hljeba.

Prilikom sklapanja braka također mlada i mladoženja se tokom odvojenog obreda krste i na ovaj način se pripremaju za početak novog zajedničkog života. Mladoženja od odjeće nema ništa više od jednog dugog bijelog odijela i šala na glavi.

Tokom ovog obreda sagradi se jedna sobica od trske pored rijeke ili izvora gdje se krste, kao znak da su njihova očekivanja minimalna. Tako pripremljeni borit će se s većom izdržljivošću sa teškoćama i budućim izazovima svog zajedničkog života i mogu biti odlučniji.

U vjerezakonu mandajske sljedbe ne postoji riječ razvod u širem značenju ove riječi, i, ako iz bilo kojeg razloga dvije strane dođu do toga da se moraju rastaviti, prema važećim zakonima u

²⁴ Abdoulrahim Gavahi, Pogled na povijest kur'anskih religija, (Teheran, Ured za prezentiranje islamske kulture, 1376., str. 308.

²⁵ Mohit Tabatabai, Sabijci su sljedbenici Knjige, Teheran, Katibe, 1363, tom 2, str. 49.

²⁶ Allame Tabatabai, Al-Mizan, ispod 62. ajeta sure Baqare.

državi i uvjetima mandajskog vjerezakona, oni se razilaze i nikad ne stupaju ponovo u brak, ali mogućnost povratka postoji i u tom pogledu nema nikakvih problema.

Važni razlozi za razvod u sabijskom vjerezakonu su sljedeći:

- izdaja žene
- krađa,
- laž,
- nezakonito ponašanje.

Također nije dozvoljen brak sa nemandajcima, sestrom, bratom, tetkama, nenom, daidžom, amidžom, dedom, bratićem, sestrićem, rodbinom ženine sestre (prije smrti žene), muževim bratom (čak i poslije smrti supruga). Mandajci imaju odbojnost prema sihiru i vradžbini i smatraju ih djelima koja zaslužuju kaznu. Muškarcima mandajcima nije dozvoljeno brijanje brade.

U ovom vjerezakonu ubistvo, blud, loša djela, laž, lihvarstvo i kamata, hvalisavost, otimačina i pohlepa, sknavljenje privatnosti drugih, konzumiranje svinjskog mesa i divljih životinja, kravljeg, konjskog i devinog mesa je pokuđeno i zabranjeno.

U religiji Mandajaca postoje tri vrste kupanja: jedno se naziva rešame, koje se svaki dan prije vjerskih obreda prakticira; da bi se ono obavilo, nije neophodno postojanje svećenika i slično je abdestu kod muslimana. Drugo se naziva tamaše, slično je kupanju u slučaju džunupluka, menstrualnog ciklusa ili kupanja mrtvaca, i treće, koje se zove masbute, je potpuno kupanje i obavlja se nedjeljom i nakon rođenja, prilikom sklapanja braka, bolesti, putovanja i u prisustvu svećenika. Mandi je bogomolja Mandajaca, koja se gradi od trske i blata pored rijeka, a radi prikrivanja vjerskih običaja od pogleda očiju drugih. U južnim predjelima, također radi čišćenja, predviđeni su bazeni.

Premda svaki Mandajac koji posjeduje svojstva fizičke i duhovne osobnosti i potječe iz poznate porodice može postati svećenikom, ovaj poziv u praksi je nasljedan i postoje porodice koje stoljećima daju svećenike.

Značajniji vjerski običaji Mandajaca jesu vezani za hranu koju jedu po posebnim običajima i ceremonijama prilikom posvećivanja bogomolje ili svećenika, prilikom sklapanja braka i također hrane koju konzumiraju za mrtvaca, vjeruju da mrtvac ima koristi od hrane koja se po vjerskom obredu u njegovo ime konzumira. Prema stavu Mandajaca, neženstvo je grijeh i posjedovanje žene i djece je vjerska obaveza.

Prema njihovom stajalištu, neka hrana je zabranjena, naprimjer biljke koje nemaju sjemenke, gljive, zabranjeno je meso ptica koje se love i ptica koje jedu ribe, meso vrane, deve, konja, svinje, psa, zeca, miša, mačke i krave.

Oni u svojim posebnim vjerskim obredima komadaju hljeb i svako uzima komad i sa soli ga jede i zajedno sa njim pije gutljaj vode.

Mandajci sjever smatraju svojim pravcem (kiblom) i sve svoje obrede i vjerske manifestacije obavljaju okrećući se prema sjeveru. Također, svoje mrtve u grobu tako postavljaju da njihovo lice bude okrenuto prema sjeveru i na ovom pravilu insistiraju.

Sabijci imaju obavezna (vadžib) tri namaza:

1. osam rekata prilikom izlaska sunca,

2. pet rekata prilikom prolaska sunca kroz središte neba, što je podne (zuhr) namaz i na svakom rekatu svojih namaza imaju tri sedžde. Ovaj namaz je obavezan (vadžib), u protivnom u dva sata popodne imaju dobrovoljni namaz (mustehab) i također u devet sati po danu,
3. namaz koji obavljaju u tri sata poslije ponoći.²⁷

Način vjerskog postupanja sa ljudima na smrti i umrlim Mandajcima

Prema ovoj religiji, osobi koja se nalazi u posljednjim trenucima svoga života, prije izlaska duše treba očistiti tijelo čistom vodom. Ako je osoba u mogućnosti da sama izvrši ovaj čin, nema nikakvih prepreka, u suprotnom trebaju prisutni prije smrti oprati samrtniku tijelo čistom vodom i okupati ga, a potom ga staviti u ćefine i sjesti iščekujući njegovu smrt, dok dođe smrtni čas.

Nakon smrti, mrtvaca zamotaju u "baniju" od ispresavijene trave, prekriju ga bijelim komadom platna, i spuštaju ga u grob.

Način postavljanja mrtvaca u grobu obavlja se tako što ga u sjedećem položaju okrenu prema sjeveru, dakle kibli Mandajaca, i po njemu sipaju zemlju.

Grob kod Mandajaca je dubine jedan i po metar i dva metra dužine. Mandajska groblja se nalaze pored muslimanskih.

Sabijci treći, sedmi, trideseti i četrdesetpeti dan nakon ukopa svojih mrtvih priređuju posebne obrede, čine dobročinstvo, smatraju zabranjenim žalopojke i plač za mrtvim i jedino oblače bijelu odjeću njima u počast.

S perzijskog preveo: Ekrem Tucaković